
Litteratur

Recensioner

Redaktör: Richard Arvidsson

Recension av Oskar Henkows avhandling, Financial Activities in European VAT

Av Anders Hultqvist

Den 26 oktober 2007 disputerade Oskar Henkow vid Lunds universitet på en avhandling med titeln *Financial Activities in European VAT – A Theoretical and Legal Research of the European VAT System and the Actual and Preferred Treatment of Financial Activities*, Lund University 2007, ett ämne som är både aktuellt och värt en ordentlig akademisk behandling. Jag var opponenter och min anmälan färgas naturligtvis av de synpunkter jag hade att framföra i denna roll.

Mervärdesskatt är ett för den europeiska unionen gemensamt skattesystem. Med några få undantag skall mervärdesskattedirektivet 2006/112/EC implementeras och tillämpas konformt i samtliga EU:s medlemsstater. Mervärdesskatt påförs och dras av av näringsidkare, men belastar dem normalt inte, utan det är konsumenterna som belastas av denna indirekta skatt. Detta neutrala mervärdesskattesystem störs dock av några undantag. Ett är mervärdesskattfriheten för finansiella tjänster. Å ena sidan leder denna till lägre priser när privatpersoner konsumerar sådana tjänster direkt från finansiella institut, eftersom tjänsterna då inte belastas med mervärdesskatt. Å andra sidan uppstår kumulativa effekter när dessa tjänster köps av andra skattskyldiga, eftersom den som tillhandahåller sådana tjänster inte får dra av ingående skatt och den rimligen påverkar priset vid tillhandahållandet, utan att någon synlig mervärdesskatt kan dras av. Hur som helst är dessa undantag problematiska, dels därför att det gäller att

fastställa undantagens gränser, dels för att de leder till bristande neutralitet, vilket man söker råda bot på. Henkow behandlar båda aspekterna.

Avhandlingen har 13 kapitel. I kapitel 1 presenteras svårigheterna med undantaget och behandlas de metodfrågor som man ställs inför när undantaget skall preciseras. De följande två kapitlen, som ger en översikt över den finansiella sektorn och vad som utgör konsumtion i finansiella verksamheter, bildar en bakgrund till den fortsatta framställningen. Undantaget som sådant behandlas i kapitel 4. Sedan behandlar författaren till undantaget anknutna frågor (the scope, taxable person, taxable transactions, place of supply, chargeable event, taxable amount och deduction of input VAT) för att i de två avslutande kapitlen blicka framåt och diskutera om det finns några alternativ till den nuvarande ordningen.

Avhandlingen är skriven på engelska. Till skillnad från min tveksamhet när svenska avhandlingar om svenska skatteregler skrivs på engelska, anser jag det både försvarbart och fördelaktigt att Henkow skrivit på engelska om europeiska momsregler som gäller för hela EU. På så sätt blir avhandlingen tillgänglig för läsare inom hela EU och kan bidra till den fortsatta diskussionen, rättstillämpningen och forskningen kring undantaget för finansiella tjänster. Den är välskriven, lätt att läsa och förstå. Avhandlingen har gott om korshänvisningar i fotnotsapparaten och är försedd med en bra källförteckning över det material som använts och som åberopas. Den innehåller också ett sakregister. Det hade dock varit till stor fördel om rättsfallsregistret haft sidhänvisningar, eftersom många fall behandlas i sina olika aspekter i flera av kapitlen och det för en intresserad läsare hade varit till stor hjälp att snabbt hitta in i avhandlingen när han eller hon vill finna allt som författaren skrivit om ett visst rättsfall.

Avhandlingen är tämligen enkel att hitta i och i så måtto är den väldisponerad. För egen del hade jag dock lagt större vikt vid undantagets omfattning än vid att diskutera alla andra, mer allmänna, aspekter så utförligt. I dessa delar kan man lätt bli lite otålig och det är inte alltid man finner slutsatserna klart och tydligt formulerade. Där hade författaren kunnat gå mera rakt på sak och låta läsaren inhämta allmänkunskapen i allmänna framställningar om mervärdesskatt. Vidare hade det som nämnts varit till fördel om själva undantagets omfattning fått större utrymme. Nu skall det i rättvisans namn sägas att flera av de följande kapitlen innehåller och behandlar frågeställningar som har betydelse för undantagets omfattning, men utifrån ett annat perspektiv.

Rättsfallsmaterial och doktrin begränsas i boken till sådant som direkt rör EG-domstolens praxis. Nationell rätt och doktrin som rör nationell rätt, även i de delar den avser EG-rätt, har uteslutits. Anledningen till detta är, enligt författaren, att det inte är enkelt att urskilja vad som beror på hänsyn till nationell rätt respektive EG-rätt. Jag delar inte den uppfattningen. För det första blir möjligheten att fastställa undantagets omfattning relativt svår, eftersom flertalet fall aldrig når EG-domstolen utan löses i nationella domstolar med hänsyn till EG-rätten. Vidare finns det en rikhaltig praxis och tillämpningsdiskussion i många länder, särskilt England, Tyskland och Frankrike,

som säkerligen också påverkar rättsbildningen i EG-rätten (en sorts växelverkan). Såsom författaren själv konkluderar (s. 151) är undantaget nämligen inte klart definierat, det saknar ett distinkt syfte och de använda begreppen är inte definierade. Det fordras kunskap om de finansiella marknaderna, de finansiella tjänsterna och deras funktion för att bättre förstå undantaget och dess tillämpning i de enskilda fallen. Därför erbjuder nationell praxis, där EG-rätten spelat en aktiv roll, ett rikhaltigt material – allt från exempel till goda lösningar – som kan bidra till att bättre förstå undantaget för finansiella tjänster. Som jag ser det hade avhandlingen därför vunnit på att beakta åtminstone engelsk och skandinavisk nationell praxis, doktrin och myndighetsrekommendationer och eventuellt sådana i andra länder vilkas språk författaren behärskar.

Bland de intressantare, senaste och mest aktuella frågor som författaren diskuterar kan jag rekommendera läsning av hans diskussion kring Kretztechnik- (s. 177, 294 ff.) samt Ludwig- och CSC-domarna (s. 98, 129–130). Den förra avsåg tjänster kring börsintroduktion och nyemission, som ansågs falla utanför mervärdesbeskattningen (out of scope), varför kostnaderna ansågs utgöra en del av företagets ”overheads”, medan författaren i de senare fallen spårar en möjlig motsägelse eller åtminstone en svårlöst konflikt mellan fallen. Det kan också vara så att man blir tvungen att finna en subtil skillnad mellan vad som är förmedling respektive någonting annat.

I de två sista kapitlen diskuteras möjliga sätt att få in finansiella tjänster i mervärdesbeskattningen. Additive methods, subtractive methods och den s.k. cash flow-metoden behandlas. Det är den senare, möjligen i sin utvecklade form TCA, som kommissionen låtit utreda och pröva, och som i så fall skulle vara det bästa sättet att mervärdesbeskatta finansiella tjänster. Kanske är den för komplicerad och den har också sina begränsningar, som fordrar vissa undantag. Härtill kommer politiska överväganden om huruvida högre kostnader för privatkonsumtion av finansiella tjänster är önskvärda. Författaren konkluderar att inte ens denna metod sannolikt kommer att se dagens ljus inom en överskådlig framtid. Vi får nog även fortsättningsvis leva med undantaget för finansiella tjänster i det nuvarande mervärdesskattesystemet och fortsätta att utveckla praxis och teori kring det.

Det är således ett värdefullt arbete kring de teoretiska grundvalarna för undantaget för finansiella tjänster i det europeiska mervärdesskattesystemet som Henkow presenterat. Det kommer säkerligen att komma till användning i annan forskning och för dem som för mer principiella diskussioner om undantagets omfattning och konsekvenser. Vad som härutöver behövs vid den praktiska tillämpningen är mer praxis. Jag är inte så säker på att EG-domstolen har kapacitet att fylla detta behov, utan vi behöver kännedom om och en jämförande diskussion av nationell praxis, doktrin och myndighetsrekommendationer.

Anders Hultqvist är docent i skatterätt vid Stockholms Universitet.

SvSkT 9/2007